

ไขข้อข้องใจ.....ทำไมจึงเลิกใช้ ข (ขวด) และ ค (คน)

นำเสนอเมื่อ : 4 ต.ค. 2552

หลายๆ คนอาจยังไม่รู้เหตุผลว่า ทำไมจึงเลิกใช้ ข (ขวด) และ ค (คน) วันนี้จึงนำเอาความรู้เกี่ยวกับเรื่องนี้ มาเสนอท่านผู้ฟังเพื่อไขข้อข้องใจดังกล่าว และขออนุญาตอ้างอิงบทความของปรมาจารย์ทางภาษาไทยอาจารย์จันทนงค์ ทองประเสริฐ ซึ่งได้อธิบายไว้ดังนี้

"ข พยัญชนะตัวที่สามในพยัญชนะไทย, นับเป็นพวกอักษรสูง, เรียกชื่อว่า "ขอเขตต์" หรือ "ขอขวด" เข้าในพวกกัณฐะ (เกิดจากคอ) ใช้เป็นตัวสะกดในมาตราที่ใด บางท่านกล่าวว่าจะขึ้นแทนตัว กษ ในภาษาสันสกฤต ซึ่งเขาอ่านควบเป็นเสียงตัวเดียวกัน, ถึงรูปร่างก็จะกลายมาจากอักษร กษ ซึ่งเขียนหวัดติดกัน, สำหรับใช้เขียนคำตัว กษ สันสกฤต เช่น เกษตร กษัตริย์; แต่เดิมนั้นเลิกใช้แล้ว, นับว่าไม่มีที่ไ้เลย."

"ค พยัญชนะตัวที่ห้าในพยัญชนะไทย, นับเป็นพวกอักษรต่ำ, อ่านว่า 'คอก' เรียกชื่อว่า 'คอกกัณฐะ' หรือ 'คอกคน', ออกเสียงอย่างเดียวกับ ค (คอกคิด); เดิมมีที่ไ้ข้อยู่คำหนึ่ง คือ 'คอก' ที่หมายความว่า คอกคน หรือ คอกสัตว์ มูบัตินี้ใช้ ค (คอกคิด) หมดแล้ว เพราะจะเน้นนับว่าไม่มีที่ไ้เลย, และตัว ค นี้ ตั้งขึ้นในภาษาไทย ไม่มีในบาลีและสันสกฤต บางท่านกล่าวว่า ความประสงค์ตั้งขึ้นสำหรับใช้คำไทยที่ออกเสียงคอกทั่วไป เช่น ค้า, คน, คบ เป็นต้น, เพราะตัวคอกคิดนั้นตั้งขึ้นแทนตัว ค บาลี ซึ่งมีเสียงเหมือนตัว G ในคำ God ไม่ตรงกับเสียง ค ไทย, แต่ไทยออกเสียง ค บาลีไม่ชัด กลายเป็นเสียง ค ไทยไปหมด, เลยใช้ตัว คอกคิด ทั้งในเสียงบาลีและเสียงไทย, ตัว ค กัณฐานั้นจึงไม่มีที่ไ้."

นับว่าหนังสือปทานุกรม ได้ให้ความหมายของ ข (ขวด) และ ค (คน) ก่อนข้างชัดเจนดีมาก ข้อสำคัญก็คือบอกว่าตัว ค (คน) นั้นใช้หมายถึง คอกของคนหรือคอกของสัตว์เท่านั้น หาได้ใช้เขียนคำว่า "คน" ไ้

ส่วนพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ได้ให้อธิบายคำว่า ข (ขวด) และ ค (คน) ไว้เพียงสั้น ๆ ดังนี้
"ข พยัญชนะตัวที่สามนับเป็นพวกอักษรสูง แต่เดิมนั้นเลิกใช้แล้ว."
"ค พยัญชนะตัวที่ห้า นับเป็นพวกอักษรต่ำ เดิมนั้นเลิกใช้แล้ว."

คงจะเป็นเพราะพจนานุกรม ฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ มอว่า "เดิมนั้นเลิกใช้แล้ว" นี้เองจึงทำให้คนเข้าใจผิดคิดว่าได้มีการประกาศเลิกใช้เป็นการไปแล้ว แม้แต่พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๒๕ ก็บอกไว้เช่นเดียวกับพจนานุกรม ฉบับ พ.ศ. ๒๔๙๓ ทุกประการ

สาเหตุที่ทำให้เลิกใช้ ข (ขวด) และ ค (คน) นั้น คงเนื่องมาจากพิมพ์ดีดภาษาไทยในสมัยแรก ๆ นั้นเองที่แป้นอักษรไม่มี ข และ ค เนื่องจากท่านอักษรไม่มีพอกับจำนวนสระพยัญชนะและวรรณยุกต์ในภาษาไทย จึงต้องตัดคำบางคำ หรือเครื่องหมายบางตัวออกไปบ้าง ในเรื่องเกี่ยวกับพิมพ์ดีดภาษาไทยนี้ ศาสตราจารย์ ยอช เซเดย์ ได้เขียนเอาไว้ในหนังสือ "ตำนานอักษรไทย" ตอนหนึ่งดังนี้

"มิสเตอร์ เอ็ดวิน เอช. แมคฟาร์แลนด์ (ภายหลังเป็นพระอภิวุฒิก) เลขาธิการพิเศษของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ (ต่อมาเป็น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ) ครั้นเสด็จดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงศึกษาธิการ ได้ออกความคิดจะทูลเครื่องพิมพ์ดีดภาษาไทยขึ้น, เมื่อได้รับความเห็นชอบที่จะให้มีพิมพ์ดีดเป็นภาษาไทยขึ้นจากพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ และมิสเตอร์แมคฟาร์แลนด์ ซึ่งถึงแม้ว่ามีได้เป็นขางกลก็จริง แต่เป็นผู้มีความรู้ทางหนังสือดีคนหนึ่ง ได้จัดการทำเครื่องพิมพ์ดีดขึ้นจนสำเร็จ เขาได้เลือกเครื่องพิมพ์ดีดชนิดสมิทธิพรี่เมียรวัว เป็นแบบที่ดีที่สุดได้ใช้เวลาหลายเดือนในระหว่างลาหยุดคราวหนึ่งไปอยู่ในประเทศอเมริกา เพื่อจะจัดการทำเครื่องพิมพ์ดีดนี้ ผลที่สุดมิสเตอร์แมคฟาร์แลนด์ได้รวมการงานกับบริษัทสมิทธิพรี่เมียรวัว ทำเครื่องพิมพ์ดีดสมิทธิพรี่เมียรวัวภาษาไทย เบอร์ ๒ ซึ่งเป็นแบบเหมาะที่สุดขึ้นเป็นผลสำเร็จ

"เขาได้นำเครื่องพิมพ์ดีดนี้มาด้วยในเวลาที่กลับมาประเทศสยาม และได้รับพระบรมราชานุญาตให้เข้าไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เขาได้อธิบายถึงประโยชน์ของเครื่องพิมพ์ดีดและดีดพิมพ์ถวายโดยพิสดาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งทรงพระปรีชาที่ทรงโปรด โดยทรงเห็นว่าเครื่องพิมพ์ดีดเป็นประโยชน์แก่ประเทศของพระองค์มาก พระองค์ได้ทรงทดลองพิมพ์ลายพระราชหัตถ์ฉบับหนึ่งด้วยเครื่องพิมพ์ใหม่นี้ด้วยพระองค์เอง โดยทรงเอาพระหัตถ์ใส่ที่พิมพ์แล้ว ทรงขอบพระหัตถ์มิสเตอร์แมคฟาร์แลนด์ที่ได้คิดการอันนี้ให้แก่ประเทศสยาม และทรงแสดงว่าเครื่องพิมพ์ดีดนี้เป็นผลดีแก่ประเทศสยามในการภายในมาก ลายพระราชหัตถ์ฉบับนี้ พระองค์ได้ทรงเซ็นพระบรมนามาภิไธย จุฬาลงกรณ์ และเพื่อเป็นเครื่องหมายว่า พระองค์ทรงโปรดมากยิ่งขึ้นไป พระองค์ได้พระราชทานนาฬิกาทองคำ มีพระบรมนามาภิไธยให้แก่มิสเตอร์แมคฟาร์แลนด์ ๑ เรือน และตรัสสั่งให้ทำเครื่องพิมพ์ดีดที่มีเครื่องหมายพระบรมนามาภิไธยของพระองค์อีก ๔๐ เครื่อง เครื่องนี้ได้ทำขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๕ ภายหลังเครื่องพิมพ์ดีดเครื่องแรกได้ประดิษฐ์ขึ้นในประเทศอเมริกา เพียง ๒๑ ปีเท่านั้น"

คงจะเป็นเพราะในเครื่องพิมพ์ดีดภาษาไทยสมิทธิพรี่เมียรวัว เบอร์ ๒ ในสมัยนั้น ไม่ได้บรรจุอักษร ข (ขวด) และ ค (คน) ไว้ เพราะไม่มีที่ไ้ตนเอง สวมกับคำที่ใช้ ข และ ค ก็มีน้อยและยังเป็นเอกภาพกัน เมื่อใดตัด ข และ ค ออกไป ก็ไม่มีปัญหาอะไร แม้ปัจจุบันนี้วิทยาการและเทคโนโลยี จะเจริญจนสามารถบรรจุ ข และ ค ลงในเครื่องคอมพิวเตอร์หรือเครื่องคณិតกรรมได้แล้ว ก็คงไม่สามารถจะนำ ข และ ค มาใช้ได้อีกแล้ว เพราะใคร่จะเป็นผู้วางหลักเกณฑ์เวลาเมื่อใดจะใช้ ข (ขวด) ค (คน) ถึงจะมีผู้ประกาศใช้ ก็คงไม่มีใครยอมทำตามอย่างแน่นอน เพราะฉะนั้นจึงควรเก็บไว้เป็นประวัติศาสตร์ เพื่อให้อนุชนรุ่นต่อ ๆ ไปได้ทราบความเป็นมาของอักษรทั้ง ๒ ตัวนี้ มิฉะนั้น ถ้าไปพบ ข และ ค ในหนังสือเก่า จะคิดว่าบรรพบุรุษของเราเขียนผิด ก็ไ้